

Урок № 9(28)

ПРАВОПИС *-ТЬСЯ, — ШСЯ* В КІНЦІ ДІЕСЛІВ

Мета: повторити й закріпити знання семикласників про дієслово, його морфологічні ознаки; сприяти зміцненню навичок змінювати дієслова теперішнього часу, правопису дієслів, що закінчуються на *-ться, -шся*, знаходити й пояснювати орфограми; розвивати творчі вміння зіставляти, порівнювати, моделювати, конструювати мовні явища, відтворювати деформоване висловлювання, що містить дієслова на *-ться, -шся*; за допомогою мовленнєво-комунікативного дидактичного матеріалу виховувати в семикласників найкращі моральні цінності.

Внутрішньопредметні зв'язки:

Лексикологія і фразеологія: засвоєння найуживаніших прислів'їв, приказок, до складу яких входять дієслова.

Фонетика и орфоепія: вимова дієслів на *-ться, -шся*.

Текст (риторичний аспект): складання висловлювань у художньому стилі з дієсловами.

Правопис: правопис *-ться, -шся* в кінці дієслів.

Тип уроку: урок формування практичних умінь і навичок.

Хід уроку

I. Організаційний момент

II. Ознайомлення семикласників з темою, метою і завданнями уроку

III. Актуалізація опорних знань, умінь і навичок семикласників

Дослідження-відновлення

➤ Відновити прислів'я: вставити потрібні за змістом дієслова на *-ться, -шся*. Записати речення. Визначити дієвідміну дієслів та інші морфологічні ознаки.

1) Не плюй у криницю, бо... і тобі води... 2) Як..., так і спатимеш. 3) Силуваним конем... 4) Зло, причинене чужому теляті, ...на твоїй корові. 5) Людина людиною..., а дерево — землею. 6) Держись за гриву, бо за хвіст... 7) У ноги..., а за п'яти кусає (Нар. творчість).

Матеріал для вчителя: 1) Не плюй у криницю, бо *прийдеться* і тобі води *напиться*. 2) Як постелешся, так і спатимеш. 3) Силуваним конем не доробишся. 4) Зло, причинене чужому теляті, *окоотиться* на твоїй корові. 5) Людина людиною *тримається*, а дерево — землею. 6) Держись за гриву, бо за хвіст не *вдержишся*. 7) У ноги *кланяється*, а за п'яти кусає.

➤ Прочитати дієслова на *-ться, -шся*, додержуючись орфоепічних норм.

Колективна робота над текстом

➤ Прочитати текст. Визначити жанр висловлювання, стильову належність, тему й основну думку.

Оля й Ліда пішли до лісу. Після втомливого шляху вони сіли на траві відпочити й пообідати. Витягли з сумки хліб, масло, яєчка. Коли дівчата вже закінчили обідати, недалеко від них сів на дерево соловейко й заспівав. Зачаровані прекрасною піснею, Оля й Ліда сиділи, боячись поворухнутися. Соловейко перестав співати. Оля збрала недоїдки й шматки газети, кинула під кущ. Ліда збрала недоїдки в газету, загорнула й поклала в сумку.

— Навіщо ти збрала сміття? — запитала Оля. — Це ж у лісі... Ніхто не бачить

(В. Сухомлинський).

- Що відповіла Ліда на запитання Олі?
- Виписати виділені дієслова. Утворити від них форми другої особи однини, третьої особи множини теперішнього або майбутнього часу. Пояснити вживання м'якого знака в утворених дієсловах.

Попереджувальний диктант

- Записати під диктовку текст. Пояснити правопис дієслів на -ться, -шся.
Кістяне поле стелиться на всі боки скатертиною ніжною озимини. Повертаєшся до села, і світять тобі кетяги калини на сільській околиці. Не пригасають і тоді, коли гурт розходиться по хатах.

З приходом зими всі пам'ятають про калину. Красуються вогники червоних кетягів. Зірвеш одну ягоду, другу... Скривишся, але потім посміхнешся від такого цілющого смаку! (За Є. Гуцалом).

Лексико-фонетична п'ятихвилинка

- Уписати в горизонтальні рядки дієслова у формі II особи однини теперішнього часу, інфінітиви яких мають таке лексичне значення.

1. Проводити час за яким-небудь заняттям, що служить для розваги, відпочинку. 2. Швидко пересуватися. 3. Спрямовувати погляд, прагнучи побачити когось. 4. Доводити до сухого стану, робити сухим. 5. Радіти, показуючи це на обличчі.

Г						я
Н						я
Д						я
С						я
С						я

Ключ: 1. Граєшся. 2. Несешся. 3. Дивишся. 4. Сушишся. 5. Смієшся.

Відновлення — творче конструювання

- Записати зразки усної народної творчості, розташовуючи в логічній послідовності подані слова і ставлячи їх у потрібній формі. Знайти і підкреслити головні члени речення.

1) Правда, не, від, сховати. 2) Боятися, суд, не, правда. 3) Минати, одна, правда, усе, зостатися. 4) Розжитися, він, не, у, серед, зима, і, льод. 5) Слово, від, лід, і, розмерзатися (Нар. творчість).

- Визначити інфінітиви, від яких можна утворити безособові дієслова.

IV. Систематизація й узагальнення знань з теми

- Подумати і дати відповіді на запитання:
1. Які часові форми властиві дієсловам доконаного і недоконаного виду?
 2. Чи збігається вимова й написання буквосполучень -ться, -шся?

V. Підсумок уроку

VI. Домашнє завдання

Дібрати й записати 4–5 народних висловів на морально-етичну тему з дієсловами на -ться, -шся. Записати дієслова фонетичною транскрипцією.

